

Tűzvonalba – Szomszédok az őrsön

„A magyar 24” – nagyjából ezzel reklámozták a Tűzvonalba c. új magyar tévésorozatot a készítői, s az első kritikák is igencsak elnézőek voltak vele. Úgy látszik, hogy nem csak a magyar film, de a filmes kritika is nélkülözi a szakmaiságot. Az alábbiakban ezt próbáljuk pótolni.

Minden film alapja egy jó forgatókönyv. Ha ez hiányzik, akkor semmi sem menti meg az adott filmet. Sajnos a magyar forgatókönyvírás – néhány igen ritka kivételtől eltekintve – még mindig a 80-as éveknél jár. Ha és egyáltalán. Mert igen gyakran még a legalapvetőbb szabályokat sem képesek alkalmazni.

A „24” nem az osztott képernyőtől lett sikeres, hanem a zseniális sztoritól: egy folyamatosan pörgő, végig feszültséggel teli és gyakran elviselhetetlenül nehéz drámai szituációkat tartalmazó történetet kaptunk, amely egy pillanat alatt beszippantott minket és el nem engedett az utolsó másodpercig. Drámaiságában olyan sűrű volt, amit korábban még mozifilmen sem nagyon láthattunk.

No, ehhez képest a „Tűzvonalba” egy időutazás a Szomszédok világába, sőt, komolyan, anno jobban izgultunk azért, hogy vajon Vágási Feri meg tudja-e szerezni a Windows 95-öt, mint amennyi feszültséget és izgalmat a szerzőknek ebbe az elvileg rendőrös akciósorozatba sikerült beletenniük.

Pedig azt gondoltuk, hogy ha valakik „magyar 24”-et akarnak készíteni, akkor legalább megnéznék pár részt az eredetiből és megpróbálják ellesni a titkokat, hogy mitől működik, hogy hogyan csinálják a „nagyok”. Hát most vagy nem néztek, vagy nem láttak.

A Tűzvonalba akár a magyar filmezés és a profi forgatókönyvírást száműző magyar filmes oktatás és képzés állatorvosi lova is lehetne: a sztori hemzseg azoktól az amatőr hibáktól, amelyek szinte mindegyik magyar filmben hasonlóképp megtalálhatók, és amelyek miatt a magyar filmet már európai léptékkal mérve is a sereghajtók között tartják számon.

Nézzünk pár példát ezekre, s közben szomorkodjunk együtt azon, hogy a készítők megint ott spóroltak – pénzben, időben, kreativitásban –, ahol nem szabad: a forgatókönyvnél.

*

Pár kivételtől eltekintve szinte mindegyik magyar filmet sújtja a céltalan, tét nélküli történet átka. Pedig e kettő ad fogódzkodót a nézőnek már a történet legelején (cél és tét), mert látnunk kell, hogy merre megyünk, s mert nélkülük a film többnyire érdektelenné és unalmassá válik nagyon hamar.

A 24 legelső epizódjában már a második percben megkapjuk az információt, hogy merénylet készül David Palmer szenátor ellen. Teljesen világos, hogy a főszereplőinknek

Script Doctor

majd ezt kell megakadályozniuk. Az első pillanattól kezdve tudjuk, hogy mire megy ki a játék, hogy mi a főkarakterünk célja. (Természetesen ez a cél nem statikus, a későbbiek során alakul, formálódik, többszörös fordulatokkal lesz teli, de mégis: kapunk egy iránymutatót, hogy *miért* kell izgulnunk.)

A Tűzvonalba sajnos semmi ilyen nem ad. Nem a merénylet hiányzik, hanem bármilyen világos, érthető, erős cél. Az nem cél, hogy Bordást (Stohl András) egy kerületi rendőrörsre helyezik. Legalább látnánk, hogy minden áron vissza akar kerülni a kommandósok élére. Vagy ki akarja deríteni, hogy ki miatt küldték el. Bármi, amiért szurkolhatunk, szoríthatunk neki. (De sajnos itt is szembesülhetünk a magyar film évtizedes és mindennél károsabb karaktertípusával: a *beletörődő karakterrel*. Ez a történetmesélés halála: egy valódi főkarakter soha nem törődik bele a helyzetébe, hanem küzd és harcol ellene.)

*

A magyar forgatókönyvírók valami megmagyarázhatatlan okból kifolyólag rettegnek a konfliktusoktól. Valamiért féltik a nézőket és egyszerűen nem merik valódi drámai helyzetekkel szembesíteni őket. (Többek között ezért is érezzük a magyar filmeket unalmasnak, laposnak.) Ha esetleg mégis konfliktusba kerül egy karakter, akkor nálunk minden forgatókönyvírói igyekezet arra irányul, hogy minél előbb kihozzák őt onnan, míg a profi írók inkább beljebb viszik és a nyakába zúdítanak még három megoldhatatlannak tűnő másikat.

Hiszen épp ez a lényeg: a forgatókönyvírás alapja az állandó konfliktus. A néző csak a konfliktusokra kíváncsi, az egyetértést hamar megunja. Egy történetet sohasem az egyetértés visz előre, hanem minden esetben a konfliktus. Ma már valójában egy sűrű konfliktus-hálóról beszélhetünk, ahol szinte mindenki mindenkivel konfliktusba kerül. A 24 első részében Jack Bauert még a saját kollégái közül is utálják páran, a lánya elszökik otthonról és azt hazudja, hogy az apja meghalt, Bauer később elkábít egy másik ügynököt, hogy információhoz jusson, ja és persze a végén elrabolják a lányát. De a lényeg, hogy nincs olyan karakter, aki ne lenne konfliktusban valakivel. Még a harmonikus házasságban élő David Palmer is behúzza az ajtót a felesége orra előtt az egyik jelenetben, így jelezvén, hogy valamit nem kíván megbeszélni vele.

A Tűzvonalba készítői hozták a szokásos magyar formát, megspékelve azzal az amatőr hibával, hogy náluk a konfliktus egyenlő a (hangos) veszekedéssel. Pedig a filmbeli konfliktus valójában célok, érdekek és értékek ütközése, egymásnak feszülése.

*

A legbosszantóbb hibája azonban a Tűzvonalba-nak az, hogy egyszerűen nincsenek rendesen kidolgozva, végig gondolva a jelenetek, a szituációk. A legtöbbjük nincs előkészítve és felépítve, s emiatt mesterkéltnek, művinek hat – valójában színházat látunk, s nem kerülünk bele a történetbe.

A nyitó jelenetben például azt kellene látnunk, hogy Bordás mennyire vakmerő és némiképp őrült kommandós parancsnok. Elvileg a szituációnak az lenne a tétje, hogy vajon a beosztottjai lelövik-e a bábuk közé beálló Bordást. A jelenet feszültsége mégis egyenlő a nullával, ugyanis a készítő teljesen amatőr módon a főnök, Kolonics (Jordán

Script Doctor

Tamás) karakterét abszolút nyugodtnak tették – mintha ez a veszélyes akció a világ legtermészetesebb dolga lenne –, s ezzel szó szerint totálisan lenullázták az egész jelenetet!

Hiába beszéltek a német fickót – „Meg vannak örülve!” –, a feszültség sohasem a verbalitásból ered. Nem attól fogunk izgulni, hogy valaki azt kiabálja, hogy „Ég a ház!”, még csak nem is a lángokban álló épület látványától, hanem ha megtudjuk azt, hogy két kisgyermek bent rekedt. De vajon izgulnánk-e, ha ekkor meglátnánk az anyát, ahogyan teljesen nyugodtan szemléli az eseményeket? Mert a főnökkel most ezt játszották el.

És ugye ha azt látjuk, hogy a főnök nem izgul, akkor mi miért tennénk? Ellenben ha azt látjuk, hogy ő is parázik, hogy őt is váratlanul éri Bordás magánakciója, és ne adj isten még meg is próbálná valahogyan leállítani az akciót, ha éreznék azt, hogy most itt valaki valóban életveszélyben van, mindjárt felmenne bennünk is az adrenalin. Ugye milyen egyszerű?

A második jelenetben elvileg Bordás családját látjuk, de a gyakorlatban a gyereke csak egy kellék. Az nem konfliktus, hogy a gyerek egy távirányítós autóval játszik és nekivezeti azt az anyja lábának. A konfliktus az lenne, ha azt mondaná, hogy „De én apával akarok iskolába menni!” – egyből kapnánk némi információt az apa-fiú kapcsolatáról is, amire később Bordás a szeretőjénél hivatkozik (ti. hogy a fia miatt költözött haza).

A jó nyitás tehát elmaradt, de van még lejjebb is. Innen kezdve ugyanis a rész teljesen átmegy egy Szomszédok-ba, talán annyi a különbség csak, hogy a szereplők nem egyenesen a kamerába beszélnek. De tiszta színház az egész, nincs akció, nincs történés, lassú, kimódolt és hiteltelen minden perc. Mindennél többet elmond róla a viccesnek szánt, de végtelenül szájalmas „bekattant srác” karaktere, aki az 1995-ös Grasshoppers-Ferencváros meccset „közvetíti”. De most őszintén: ezt valakik tényleg jópofának gondolták?! Egyszerűen hihetetlen!

Ennél már csak egy szájalmasabb jelenet van, de az épp a rész csúcspontja lenne. Igen, a kutyás-macskás-szalonnás „akciójelenetre” gondolunk. Az egyik Szomszédok részben Mágenheim dokit bűnözők fogják el és tartják fogva. Na az volt hasonlóképpen kínos, bár ott legalább a lánya vele volt és ez némi izgalmat vitt a jelenetbe. Ráadásul totálisan érthetetlen és értelmetlen, amit művelnek: Bordás bemegy egy szalonnával a megvadult kutyához, de nem csinál semmit, a kutya ugat, aztán egy macskával elcsalják – szóval mi van itt?! Ez egy akciófilm?

Ezután látunk még egy verekedést a kocsmában – bár nem is látjuk, mert a rendezőnek sikerült olyan beállítást találnia, hogy az égvilágon semmit se lássunk a verekedésből... A gond itt is ugyanaz: nincs előkészítve a szituáció. Csak bámulunk és nem értjük, hogy most miért ugrott egymásnak ez a két ember. Egy apró figyelmeztetésre vagy utalásra lenne csak szükség (pl. a barátja figyelmezteti Bordást az ajtóban) és máris izgalommal váránk a két egykori kolléga találkozását.

Az epizód végén Bordás megtudja, hogy a szeretője gyereket vár tőle. De hiába mereng a kamerába Stohl, nézőként fogalmunk sincs, hogy mit gondoljunk erről. Hiszen egy

Script Doctor

korábbi jelenetben épp ő mondja, hogy el fogja hagyni a családját, akkor meg mi a probléma? Feszültség, tét akkor lenne ebben, ha éppen ellenkezőleg, vissza szeretne térni a családjához és szakítana a szeretőjével, aki azonban most már a babával zsarolni tudja őt.

*

Reménykedtünk, hátha a második rész jobb lesz, de ismét csalódnunk kellett. Itt már Bordás Jack Bauert játszik és durva fenyegetéssel vallat egy fickót, a probléma csak az, hogy mindezt egy teljesen hétköznapi rablás kísérlet miatt. Ne feledjük, hogy Bauer csak akkor durvult be, ha legalább fél Los Angeles vagy a családja került veszélybe, s így már valóban volt tétje annak, hogy hozzájusson a megfelelő információhoz. Ilyen valós veszély és tét nélkül azonban Bordás csak egy pszichopata zsaruvá válik. Lám, nem elég másolni, néha át is kellene gondolni a dolgokat!

*

Hogy sablonos, amiket itt írunk és ajánlunk? Persze, de mind működik. És a forgatókönyvíró szakma épp erről szól. Vannak alapvető szabályok, amelyeket betartva viszonylag érdekesen el tudunk mesélni egy történetet. Vannak ügyes kis fogások, amelyeket alkalmazva nagyságrenddel élvezetesebbé tudjuk tenni mindezt. És nem kell hozzá sok: csak egy kis odafigyelés és hozzáértés. Egy jó forgatókönyv nem lehet pénzkérdés – legalábbis nem a többi filmes költséghez viszonyítva. S itt lehet a legkisebb befektetéssel a legnagyobbat nyerni: ha jó a sztori, ha érdekes és magával ragadó a cselekmény, ha valóban izgulni kezdünk a karakterekért, akkor minden másról elfeledkezünk, s nem fog zavarni sem a díszletek szerénysége, sem a rendezés ügyetlenkedése, de még az akciójelenetek esetlensége sem. Ennyi a titok, semmi több.

Czirák Erika & Szirányi Péter

2007. szeptember 23.